

та нагадування про значення свободи думки та культурного самовираження для української ідентичності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ткачук М. П. Українська література ХХ століття. Монографія. Тернопіль: Медобори, 2014. 608 с.
2. Ткачук М. П. Естетичні пошуки українських поетів 20-х років ХХ століття. *Studia Methodologica*. Випуск 12. С. 26-43.

Скуратко Тетяна,
кандидат філологічних наук, доцент,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка
tanyabidov@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7196-987X>

ТВОРЧІСТЬ ІВАНА ДРАЧА В КРИТИЧНІЙ РЕЦЕПЦІЇ ПРОФЕСОРА МИКОЛИ ТКАЧУКА

Цьогоріч свій 75-літній ювілей відзначав знаний в Україні та поза її межами філолог, літературознавець, літературний критик, організатор науки, педагог, член Національної спілки письменників України, заслужений діяч науки і техніки України, академік АН Вищої школи України, лауреат Міжнародних премій імені Миколи Гоголя, братів Богдана та Левка Лепких, доктор філологічних наук, професор, багатолітній декан факультету філології і журналістики Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, завідувач кафедри історії української літератури, член спеціалізованої ради по захисту докторських та кандидатських дисертацій Київського національного університету імені Тараса Шевченка і голова спеціалізованої ради по захисту кандидатських дисертацій Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка Микола Платонович Ткачук – людина, яка життєвою дорогою іде зі СЛОВОМ.

Мені, як і багатьом поколінням українських словесників, пощастило бути пряною ученицею Миколи Платоновича. Він виховав декілька поколінь

філологів – бакалаврів, магістрів, кандидатів і докторів наук. Його «сродна праця» сьогодні «проростає» добрими науковими плодами у літературознавчих розвідках послідовників професора – Л. Йолкіної, С. Бородіци, С. Журби, В. Гижого, Л. Царик, М. Кебала, Н. Авраменко, О. Ткачука, М. Руденко, В. Качмар, О. Ткаченко, Л. Гижої, О. Лотоцької, О. Дудар, З. Сушко, О. Васильків, Т. Скуратко, В. Кучера, І. Луцишин, А. Панасюк та інших. У ювілейній статті «Про цілющу й чисту воду» (до 65-річчя М. Ткачука) Олександр Астаф'єв зауважував: «вихованці Миколи Ткачука випромінюють глибоку повагу до вченого, відчують живу принадність його невичерпної творчої сили, що збуджує енергію, ініціативу, збільшує працездатність, посилює й зміцнює вимогу до себе і до своєї праці. Це переживають усі, навіть ті, хто особисто не знайомий із ученим, але читає твори М. Ткачука і стає бранцем енергосистеми його текстів. У ювіляра, таким чином, кривні духовні зв'язки не лише з поважними науковцями старшої плеяди чи представниками свого покоління, але й далекими читачами» [3, с. 25-26].

Микола Платонович – невтомний дослідник історії українського письменства, його наративної стратегії та дискурсивної практики, відбиття в мистецтві слова національних, етичних й естетичних змін, моделювання назрілих потреб у цих змінах і доконечної необхідності їх. Він вивчав естетичні концепції митців, їх ідеали й поетику, проблеми простору й часу, структурну організацію текстів. У своїх працях поєднав традиції вітчизняної школи літературознавства з методологією французьких структуралістів групи «Tel Quel». Як літературний критик з'ясував закономірності літературного процесу ХХ – поч. ХХІ ст. М. Ткачук, як слушно зауважував Олександр Астаф'єв, «написав свою історію літератури, адже він розуміє, що кожна окрема епоха в житті суспільства відрізняється своїм розумінням історії літератури як опису і як об'єкта, тобто історико-літературного процесу» [3, с. 33]. Микола Платонович показував приклад в осмисленні постатей письменників рідного краю – У. Самчука, Б. Лепкого, С. Будного, С. Сапеляка,

Г. Костів-Гуски, В. Махна, Б. Щавурського та ін. Окремою сторінкою у літературознавчому дискурсі вченого є творчість митців-шістдесятників.

Значна частина праць М. Ткачука, написаних у різні роки, присвячена вивченню творчості Івана Драча, який, за словами літературознавця, «у плеяді шістдесятників вирізнявся особливою оригінальністю, іскрометністю, потягом до експериментаторства» [4, с. 418]. Микола Платонович зауважував, що «мистецьке обдарування і здатність реформувати поезію, співвідносити її з науково-технічними досягненнями доби зробили І. Драча одним із найпомітніших поетів у слов'янському світі» [4, с. 418]. Слушним, на нашу думку, є і міркування професора про те, що саме І. Драч «підніс українську лірику на нові вершини, розширюючи межі естетичного моделювання світу й виходячи за рамки традиційного розвитку образної думки» [4, с. 418]. Завжди будучи сучасним і актуальним, глибоко усвідомлюючи велику історичну місію літератури взагалі і своєї творчості зокрема, І. Драч якнайточніше виражає суть діалектики традицій і новаторства як головного рушія культурного прогресу.

Отже, за нашими спостереженнями, постать Івана Драча зацікавила Ткачука-літературознавця тим, що художній стиль поета характеризується інтелектуалізмом, філософічністю мислення, багатошаровою метафоричністю, яскраво національним характером, позицією духовного максималізму, екстатичністю, образною діалектичністю, конкретною зримістю, а авторська свідомість поета продукована в позасуб'єктних формах авторської свідомості (жанр, конфлікт, пафос, стиль). Цікавими є міркування Миколи Ткачука про те, що «Іван Драч як поет-модерніст у тісних рамках «естетичного традиціоналізму» (Юрій Івакін) уже не міг повністю себе виявити, тож звернувся до «мускулястого» метафоричного стилю, до асоціативного письма, тобто прийому перенесення і поєднання різнорідних понять, явищ, образів, щоб художньо осмислити світ у найрізноманітніших зв'язках. Поняття універсальності – одне з головних в естетиці поета, переконаного, що сучасна лірика повинна охоплювати світ у всіх масштабах – від безконечно великого до безкінечно малого, від зоряних галактик до вогника світлячка. Він творив

поезію зорових образів. Звідси його улюблений прийом – кіномонтажне поєднання образів, картин тобто окремі рядки і фрагменти його поезій пов'язані між собою і взаємодіють за принципом художньої цілісності» [4, с. 421]. Живий інтерес викликають чимало суджень дослідника над поезією Івана Драча, наприклад про те, що «митець прагнув викликати у читача ефект здивування, несподіване бачення світу, людей, предметів, явищ. Проте здивування не задля ошелешення, епатажу, а для збентеженості, зачудування. Тому Драч перебував у постійному пошуку нового, видимого у невидимому, поетичного, неповторного у повсякденному, прозаїчному» [4, с. 421]; «поет оновлював українську лірику модерним мисленням. У його поезіях традиційні образні вислови поєднуються з новітніми» [4, с. 421].

Годі передати всю амальгаму тонких і слухних спостережень Миколи Ткачука над ліро-епосом Івана Драча. Саме залюбленість Миколи Платоновича у поемну творчість І. Драча і передалася мені й спонукала обрати тему дисертаційного дослідження «Жанрова структура поем Івана Драча», що успішно захищена під керівництвом М. Ткачука у 2013 р.

Поеми Івана Драча відзначаються незвичайною структурою, ускладненою окремими сегментами, котрі поєднуючись монтажно спільним сюжетом та ідеєю, утворюють мікросценарій. У такий спосіб автор ніби унаочнює, «оживляє» події, виражаючи й своє ставлення до них.

Однією з улюблених поем М. Ткачука у творчому доробку І. Драча є ліро-епічна поема «Ніж у сонці», у якій зберігається неповторний метафоричний стиль поета-лірика. І. Драч виносить головну думку у назву твору, в заголовок, який є всеосяжною метафорою. Ця всеохоплююча метафора своєрідна. Її зміст не розкривається безпосередньо, а «розшифровується» через низку метафоричних узагальнень, що являють собою образи твору, символи, алюзійні ланцюги та ремінісценції. Сюжет ліро-епічних поем І. Драча є не що інше, як розвиток метафори від всеохоплюючої до словесної.

Як зауважував М. Ткачук, «Ніж у сонці» – це поема-застереження, адже «мефістофельські сили у ХХ столітті призвели Україну до руїни – голодомору,

колективізації, репресій, війни» [4, с. 424]. Літературознавець наголошував на витворенні Іваном Драчем нового типу ліричного героя, який, «тамуючи національні кривди і власний біль, стає на боротьбу зі «світовим злом», хоча й знає, що може загинути... він бачить історію і сьогодення молодими очима, вбираючи у душу красу земну й енергію космічну, високу духовність народу і трагічні сторінки його історії, горе і відчай багатьох поколінь українців» [4, с. 424]. На превеликий жаль, мефістофельські сили і сьогодні руйнують Україну...

У літературознавчих узагальненнях професора Миколи Ткачука прочитуємо, що поемам І. Драча притаманне значне розширення простору та часу, соціально-історичний хронотоп тут набуває масштабності, а наявність ліричного героя, розкриття переживань, почуттів, думок автора дає змогу поєднувати особисте й загальне, тимчасове і вічне, локально окреме і спільне, переводити конкретні проблеми в глобальні, що стосуються людства загалом. Поет є суб'єктивним, але не зосередженим на собі, загальне для нього – важливіше, ніж особисте, адже, як зазначав професор М. Ткачук, «І. Драч як гуманіст, ніколи не мирився зі злом, пропагував найсвітліші ідеали, утверджуючи духовну велич людини» [4, с. 440].

Отже, беззаперечною, на наш погляд, є думка близького друга, соратника М. Ткачука – професора О. Астаф'єва, що «наукова праця М. Ткачука – дивовижний синтез вродженого відчуття краси, аналітики і майстерності, покликаних якомога повніше і об'ємніше сформулювати уявлення про сучасний літературний процес» [3, с. 38].

Віримо, що невтомно сіяні М. Ткачуком знання про українське художнє слово та його творців рясно проростуть на рідних нивах задля розквіту нашої нації і перемоги України над віковичним ворогом, а створена Професором наукова школа процвітатиме, приносячи добрі плоди.

ЛІТЕРАТУРА

1. Астаф'єв О. Літературознавча концепція Миколи Ткачука в контексті розвитку сучасної науки про літературу. *Наукові записки*

Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Літературознавство: Збірник наукових праць з нагоди 60-річчя доктора філологічних наук, професора Миколи Ткачука / за ред. д. ф. н. Н. М. Поплавської. Тернопіль: ТНПУ, 2009. Вип. 27. С. 8-10.

2. Драч І. Ф. Поеми / упорядкув. та післямова А. Ткаченка; Передм. М. Жулинського. Київ: Генеза, 2006. 512 с.
3. Життя зі словом. Ювілейний збірник на пошану доктора філологічних наук, професора Миколи Ткачука / за ред. проф. М. Зимомрі. Київ – Дрогобич: Просвіт, 2014. 598 с.
4. Ткачук М. П. Українська література ХХ століття: монографія. Тернопіль: Медобори, 2014. 608 с.
5. Ткачук М. «Українські коні над Парижем». Поема І. Драча «Ніж у сонці». *Інтерпретації. Літературно-критичні статті, творчі портрети українських поетів ХХ століття.* Тернопіль: Збруч, 1999. С. 60-71.

Шпак Уляна,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка
Shpakulja42@gmail.com

ДІЯЛЬНІСТЬ «РУСЬКОЇ ТРІЙЦІ» В КОНТЕКСТІ НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНОГО ВІДРОДЖЕННЯ В ГАЛИЧИНІ У ДОСЛІДЖЕННЯХ М. ТКАЧУКА

Творчість учасників «Руської трійці» стала предметом зацікавлення професора М. Ткачук, починаючи з 1989 року, коли він звернувся до аналізу поезії «Весна» Якова Головацького як поетичного маніфесту [1]. У наступних дослідженнях науковець постійно звертався до теми національно-культурного